

Відгук

на дисертаційне дослідження Біленької А.М. «Еволюція сценічного слова в українському театрі та кінематографі: історико-культурний контекст (XX – перша чверть XXI ст.)», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 «Культурологія» офіційного опонента – доктора культурології, професора Рівненського державного гуманітарного університету Виткалова С.В.

Характерною ознакою сучасного наукового простору, стимульованого війною, є перегляд багатьох стереотипів, які до недавнього часу не були предметом детального наукового студіювання. До таких належить і мовний сегмент, а надто у тих сферах, які чи не найбільшою мірою впливають на маркерні речі соціуму: суспільну свідомість, патріотизм та інші, аналогічного ряду складові. Тому, як цілком слушно наголошує дисертантка вже в анотації до дослідження, – «Кодифікація сенсів культури відбувається за допомогою символічного простору мови» (С.2). Тож актуальність аналізованої дисертаційної роботи не викликає заперечень.

Стосовно характеристики змістовної частини дисертації, то, виходячи з аналізу наявного тексту, можна відзначити наступні:

- дотримано усіх організаційно-технічних складових, які мають бути виконані у процесі підготовки дисертаційної праці;

- якісно сформовано вступну частину роботи, в якій переконливо визначено мету та завдання наукового пошуку, його наукову новизну та практичну значимість й інші складові, за якими можна скласти уявлення про чіткість бачення дисертанткою проблеми і шляхи її подальшого розв'язання. План, завдання і загальні висновки дослідження повною мірою корелюються між собою, відтворюючи зміст наукового пошуку та засвідчуючи професіоналізм дослідниці;

- слід відзначити наукову новизну дисертації, яка вирізняється достатньою глибиною, коректністю та широкоаспектністю підходу; вона

професійно скомпонована і дає достатню уяву про орієнтацію у здійсненому науковому пошуку та презентації його результатів;

- апробаційна база дослідження також достатньо репрезентабельна: 14 публікацій різнобічно розкривають текст наукового пошуку; вони є достатньо оригінальними за змістом і корелюються із загальним текстом дослідження;

- до цього ряду можна віднести й достатню потужну джерельну базу дисертаційної роботи (38 вистав та 40 одиниць фільмографії), на підставі якої здійснено якісний і фаховий аналіз проблеми;

- професійно проведений кореляційний аналіз, здійснений авторкою між театральними та кінематографічними практиками, в якому продемонстровано глибину бачення проблеми і належні компетенції в її розкритті;

- переконливо визначено і впорядковано взаємозв'язок між такими ключовими термінами як «інтонування», «національний театр», «національний кінематограф», «ігрове кіно», «архетипи», «національна ідентичність» та «менталітет», а також розкрито значення «сценічного слова» як основного поняття. При цьому сценічна мова розглянута авторкою як феномен культури, зумовлений історико-культурним контекстом його становлення й подальшої динаміки, а також здатний до зворотного впливу.

Дисертаційна робота є складовою комплексної теми ЗВО.

Аналізуючи основний зміст цього дослідження, слід особливо відзначити Розділ I, у якому якісно проведений критичний огляд історіографічних праць та джерельної бази (п. 1.1), за якими вже помітно глибину майбутнього наукового пошуку. Це можна стверджувати і стосовно аналізу методів (С.48-61) та понятійно-категоріального апарату дослідження (С.61-78), на підставі яких сформовано авторську концепцію до подальшої розробки окресленої теми. Він чи не найпереконливіше демонструє сформованість авторки як фахівця, здатного самостійно досліджувати наукову проблематику. Подібне можна стверджувати і стосовно її глибокого

знання проблеми, що вивчається, вміння відбирати необхідний масив спеціальної літератури та її осмислювати. І саме за цими параметрами дана дисертаційна розвідка вигідно вирізняється серед інших.

Потрібно відзначити й професійне оперування матеріалами іншомовних текстів, за допомогою яких переконливо доводиться той чи інший авторський аргумент. І в цьому плані аналізована дисертаційна робота також належить до не багатьох досліджень, спрямованих на розробку низки професійних питань, які, здається, навіть не ставали предметом спеціального студіювання.

Не можна оминати в цьому зв'язку і критично проведену авторкою оцінку вітчизняної законодавчої бази культури, врахування результатів якої у майбутньому мало б помітний ефект для держави та націєтворення загалом (п. 3.1).

Тематичний зміст двох наступних розділів повною мірою базується на теоретичних параметрах та настановах, окреслених у розділі I, тому вирізняється логікою викладення авторської думки, переконливістю суджень, умотивованістю наведених аргументів і широким історичним тлом, на якому розгортається виклад авторського матеріалу. Професійно скомпонованою є кореляція театрального (сценічного) і кінематографічного матеріалу, на підставі якого доведено усі ті наративи, які пропонує авторка. Текст цих розділів також демонструє широке дослідницьке тло, якісну історіографічну та джерельну базу, залучену для підтвердження авторської аргументації та позиції, уміння працювати з різноманітним науковим текстом. Він має також й потужний патріотичний сегмент.

І, насамкінець, слід, цілком природно, виходячи з теми наукової розробки, відзначити багатство мовного сегмента, проявлення якого в тексті дисертації глибше розкриває її зміст, робить пропонований авторський матеріал важливим чинником демонстрації мовної культури дисертантки, що також є знаковим показником стосовно оцінки якості аналізованого дослідження в контексті розкриття запропонованої проблематики і свідчить

про її сформованість як дослідниці, здатної самостійно вести науковий пошук, а головне – презентувати його результати.

Стосовно ж окремих неточностей чи інших огріхів, наявних у дисертаційному тексті, то потрібно звернути увагу на наступне:

- списки фільмографії та вистав демонструють хронологічну невідповідність до проблематики дослідження. І хоча критерії відбору окреслені в п. 1 розділу I (С.46-47), але вони не прояснюють ці розбіжності;

- у дисертаційній роботі доречним було б визначення стереотипу, поняттям якого оперує авторка протягом усього тексту;

- у дисертації позначено розмежування понять «стереотип» та «архетип», але не вказано сутності цього розрізнення, хоча з тексту зрозуміло, що для авторки ці поняття не є синонімами;

- фактично не простежується обґрунтування вибору концепції Тоні Вольф для дослідження жіночих архетипів.

Однак ці зауваження не є методологічними і пов'язані, скоріше за все, з браком відповідного досвіду дисертантки у викладі певних теоретичних настанов. Тобто вони суттєво не впливають на загалом високий рівень проведеного наукового пошуку та презентації його здобутих результатів.

Відтак, оминаючи ці огріхи, було б цілком доречним, розширивши авторський дисертаційний текст, опублікувати відповідну монографію чи хоча б навчальний посібник, переформатувавши текст, який би став у нагоді не лише для сценічних практиків, але й науковців, для яких подібні питання є предметом професійного інтересу. Та й педагогам гуманітарно-педагогічних ЗВО, що забезпечують реалізацію мистецьких спеціальностей, він також був би конче потрібним.

Тому, виходячи з вище наведеного, можна стверджувати, що аналізована дисертаційна робота відповідає заявленим критеріям, зокрема викладених у пп. 5–9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. за № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої

освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» стосовно наукових досліджень подібного типу, а відтак, її авторка, – Біленька Анастасія Миколаївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 «Культурологія» (напряму «Гуманітарні науки»).

Офіційний опонент: доктор культурології, професор, професор кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету

Виткалов С.В.

